

You have downloaded a document from

The Central and Eastern European Online Library

The joined archive of hundreds of Central-, East- and South-East-European publishers, research institutes, and various content providers

Source: Jurnalul Libertății de Conștiință
Journal for Freedom of Conscience

Location: Romania

Author(s): Stelian Manolache

Title: INTEGRITATE ȘI CONȘTIINȚĂ RELIGIOASĂ: DIAGNOZĂ ȘI DELIMITĂRI A FENOMENULUI MODERN DIN PERSPECTIVĂ ORTODOXĂ
Integrity and Religious Conscience: Diagnosis and Delimitations of the Modern Phenomenon from an Orthodox Perspective

Issue: 2/2020

Citation style: Stelian Manolache. "INTEGRITATE ȘI CONȘTIINȚĂ RELIGIOASĂ: DIAGNOZĂ ȘI DELIMITĂRI A FENOMENULUI MODERN DIN PERSPECTIVĂ ORTODOXĂ". Jurnalul Libertății de Conștiință 2:552-563.
<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1009108>

INTEGRITATE ȘI CONȘTIINȚĂ RELIGIOASĂ: DIAGNOZĂ ȘI DELIMITĂRI A FENOMENULUI MODERN DIN PERSPECTIVĂ ORTODOXĂ

Dr. Stelian-Ioan MANOLACHE

*Mitropolia Ardealului, Arhiepiscopia Sibiului, Sibiu
stelian81stely@yahoo.com*

Abstract: Integrity and Religious Conscience: Diagnosis and Delimitations of the Modern Phenomenon from an Orthodox Perspective

After 1989, in the context of post-December democracy, the Romanian Orthodox Church was summoned 1. by the modern Christian secular de-Christianized world – after two centuries of criticism of rationality and its overbidding in post-modernity¹, a paradigm in a crisis of identity deep due to the decomposition of the modern logocentric rationalist conception², *focused on the falsification of values such as moral integrity, individualism, personal success, well-being or consumerism* – but also by 2. the voices of some representatives of the Agora of Romanian society, accusers of the ancestral Orthodox Church and its representatives that they did not initiate and assume an adequate Christian response/program in which they survived in the context of past restrictions (1948-1989) under the domination of communist ideology, to legitimize and argue their own beliefs and customs related to the life of the Church, by stating the evangelical message and the value discernment, starting from the exigencies of a contemporary society, which bears no resemblance to the times in which it was canonically formed and consolidated as a structure and teaching. The reproaches from the West, as well as from the East, towards the Romanian Orthodox Church and its representatives, were, in fact, according to their opinions, that the ecclesial structures remained stuck in an obsolete formalism, by refusing

1 Manfred Frank, *Două secole de critică a raționalității și suprasolicitării ei în postmodernitate, în Postmodernismul, „deschideri filsoofice*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p. 9

2 Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Hermeneutica Teologică. Dinamica ei în structura Tradiției*, Ed. Andreiană, Sibiu, 2009, p. 8

to alienate the requirements of the time. labeling it as a conservative and passive Church, and not an active and dynamic Church compared to Western Roman Catholic, Protestant and, more recently, neo-Protestant denominations. In the following lines of our study, we will try to draw a brief diagnosis of religious integrity and conscience from the perspective of the analysis of Orthodox thought, which is intended to be a dialogue response to all these challenges.

Keywords: *Religious integrity, religious conscience, modernity, diagnosis*

Preliminarii

Cercetarea realității istorico-religioase a Teologiei Ortodoxe demonstrează că, în ultima sută de ani, în dorința ei de deschidere și de comunicare irenică, prin unii reprezentanți ai Bisericii, ademiniți de mirajul paradigmei religioase romano-catolice și protestante, dar și în urma pierderii contactului cu sursele primare ale Ortodoxiei din care nu s-au mai hrănit autentic după căderea Constantinopolului, în 1453, sub turci, unii teologi și ierarhi ortodocși, datorită școlirii în Occident, vor fi ispitiți, prin vocile academice ale sirenelor scolastice universitare, să substituie modelul patristic al Ortodoxiei și al teologiei integrale de tip liturgic și duhovnicesc, cu o teologie sistematică de origine scolastică. În fapt aceasta era o construcție științifică împărțită pe patru secții teologice, având la bază justificarea rațională a Revelației, construcție ce pornea de la un demers de analiză intelectuală și sistematizare teoretică, unde credința a fost pusă sub colimatorul rațiunii, devenind o imitație a științei lui Dumnezeu, despre El și despre Creația Sa. Această adaptare –secularizată de noul proiect politic, științific și tehnologic modern occidental –, nu după mult timp, va fi pusă sub colimatorul discuțiilor/analizelor Primului Congres Internațional al Teologilor Ortodocși de la Atena din 1935³. Atunci se vor pune în discuție Mărturisirile de credințe, ale lui Ghenadie II Scolarios (1455-1456) și a Patriarhului Kiril Lukaris, mărturisiri acuzate că au suferit influențe de natură seculară protestantă și romano-catolică, de unde deturnarea teologiei ortodoxe moderne spre o pseudo-morfoză culturală și spirituală eclezială numită captivitatea babilonică. Reacția la scolastica romano-catolică, fideismul protestant, dar și idealismul filosofiei religioase moderne

3 Diac.Prof.Dr. Ioan I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei*, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, p. 21-57

– formal(ism), jurid(ism), ritual(ism), clerical(ism), tradițional(ism) și biblic(ism) –, *ca ispite interne pentru viața Bisericii Ortodoxe, se va finaliza și concretiza printr-o (re)întoarcere la sursele vii ale Revelației*, mediate de Tradiția eclezială/*Predaniei*, plecând de la o conștiință și înțelegere dreaptă/discernământ a Simbolului de credință al Bisericii primare. Această (re)întoarcere însă, va fi nu atât o întoarcere, la un corpus de documente și instituții exterioare, *ci, mai mult, la o experiență autentică de trăire eclezială*⁴. La vocile unor profesori, precum Georges Florovsky, John Meyendorf, Vladimir Losky, Ioannis Romanidis, Alexander Schmemmann, mitropolitul Ioannis Zizioulas, Ioannis Karmilis se vor adăuga vocile unor personalități teologice precum Theodor Bodogaie, Alexandru Elian, Vasile Voichiță, Nicolae Chițescu, Dumitru Stăniloae, iar mai nou, Dumitru Popescu, Ioan Ică sr. și Ioan Ică jr., ce vor milita pentru *eliminarea pseudo-morfozelor*⁵ *moderne, în cadrul unui proiect/proces de interpretare a experienței ecleziale mistice, liturgice și istorice, proiect desfășurat pe palierul cercetării*⁶ *istoric-patristice-ecelziologice, mistic-palamic-filocalice, euharistic-liturgic-ecelziologice*. Cu alte cuvinte, fără a părăsii marea ei Tradiție Răsăriteană, continuitatea cu sensurile ei patristice și cu învățăturile apostolice, această teologie răsăriteană *actuală de tip neo-patristic*, va iniția o serie de ample și eficiente răspunsuri în direcția unei integrări creștine, inclusiv a noțiunii de *integritate și libertate de conștiință*, a modernității.

1. Diagnoza ortodoxă asupra modernității

Plecând de la 1. asimilarea și depășirea din interior a epocii moderne, în virtutea *vieții veșnice celei noi restaurate în Hristos, Coloană a Adevărului (1 Timotei 3:15)* ce se opune veacului acesta – nouă ante-cameră a ateismului contemporan –, 2. printr-o asumare teologică și spirituală a unității ecumenice a planetei și umanității unde, după un vechi imn⁷ din primele secole creștine, *Hristos a fost arătat în trup, I s-a făcut dreptate în Duh, a fost văzut de vestitorii Săi, a fost proclamat între neamurile păgâne, a fost crezut în toată lumea fiind luat sus în slavă (1 Timotei 3,16)*, 3.

4 Idem, p. 26

5 Diac.Prof.Dr. Ioan I. Ică jr, Germano Marani, *Gândirea socială a Bisericii*, Ed. Deisis, Sibiu, 2002, p. 46

6 Palier istorico-patristic-ecelziologic

7 Diac.Prof.Dr. Ioan I. Ică jr, *Sinodul VII Ecumenic*, vol. I, Ed. Deisis, Sibiu, 2020, p. 13

propunerea Teologiei Ortodoxe este a unui *stil de viață/mod*⁸, ce se opune prin *dialogul iubirii viziunii omului recent* care este nu numai desacralizat/secularizat, dar și globalizat. Toate direcțiile de cercetare de mai sus, mistică, liturgică și istorică, vor fi posibile, în noul context al democrației, datorită creionării vechilor/*autenticilor coordonate fundamentale creștine primare*, dintre care amintim 1. *comunicarea dialogului prin comunitatea mărturisitoare instituită de Adevărul Mântuitorului Iisus Hristos așa cum se vede în Matei 28:19 (Mergând învățați toate neamurile)* 2. *ce pornește de la o spiritualitate creștină ce are ca teme Calea, Adevărul și Viața Mântuitorului Iisus Hristos, văzut ca Chip și Asemănare a lui Dumnezeu și omului, și* 3. *nu în ultimul rând, de la fermentul așteptării eshatologice promovat de Sfântul Apostol Pavel și urmașii săi*. Spre deosebire de omul antichității creștine și omul Evului Mediu, unde lumea, în ansamblul ei, *ca mod de viață*, era cu atât mai inteligibil cu cât reflecta mai profund imuabilitatea, unitatea, permanentul și atemporalitatea lumii cerești, pentru omul modern și perioada numită Modernă, ce începe cu secolul XII-lea, nu va mai conta, însă, caracterul esențialist și universalist ca ultim fundament al cunoașterii, ci va prima dimpotrivă, particularul, devenirea și schimbarea, printr-o revoltă contra unui timp și spațiu centrat cosmologico-teonomic, prin postularea Mitului Progresului Continuu.

În aceste condiții tensionate, noua realitate a Modernității, perfectibilă și autonomă, va cuprinde, în imitatea ei, atât o relație de ruptură, de continuitate, dar și de (re)elaborare vizavi de un trecut referențial⁹. Ea va avea, cu alte cuvinte, o arheologie cu mai multe straturi, în care vor interfera optimismul și pesimismul, speranța și tragicul, unde vor interfera faptul 1. științific – stabilit de Galileo și Copernic¹⁰, unde Pământul nu mai este centrul Universului –, 2. cu cel filosofic prin Rene Descartes – care va introduce îndoiala în cercetare și matematizarea tuturor cunoștințele prin acele celebre adagio *cogito ergo sum* –, ce va duce la un salt istoric prin 3. prin schimbarea/diferențierea instituțională a Puterilor în Stat, dar și cea socială între oameni. Un exemplu este dat de Revoluția Franceză urmată practic de noua viziune industrială –, Revoluția Industrială din Anglia și Olanda – cu trecerea de la producția casnică sau manufacturieră la

8 Diac.Prof.Dr. Ioan I. Ică jr Germano Marani, *op.cit.*, p. 22

9 Alexis Nouss, *Modernitatea*, Ed.Paralela 45, Brașov, 2000, p. 9

10 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Istoria filosofiei, de la începuturi până la Renaștere*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005, p. 435-436.

cea industrială¹¹. Cu alte cuvinte, va avea loc o schimbare de paradigmă, modernitatea nemaivând pretenția de a explica natura lucrurilor dintr-o perspectivă a Unității și a Întregului, ci se va mulțumi *deconstructiv/secularizator* să afirme și să arate, prin intermediul diferitelor construcții mentale, numai o parte a imaginii lumii, sub aspectul conexiunilor lor mecanice, reduse rațional/desacralizator/secularizator la ansambluri de relații și ecuații matematice, ce sunt considerate ca obiective independente divinității/deism. În aceste condiții, *nu întâmplător, vechea ontologie a ființării, a imuabilului, va fi înlocuită de mentalitatea rațională singulară/individuală a omului modern/Hommo Deus, cu o ontologie a individualizării, separării și divizării temporalității și istoricității*. În baza acestor schimbări de paradigmă, plecând de la o gândire dialectică polarizatoare de tip *sau-sau*, centrată policentric cultural și antropocentric, omul modern va percepe lumea fizică și cosmică sub categoria procesualității lui *res cogitans*, de unde devenirea lumii/desfermecarea lumii – inclusiv a valorii *integrități creștine și conștiinței religioase* –, va fi pusă sub *categoria evoluției*, iar lumea omului sub *aceea a progresului istoric*. Această procesualitate/a trecerii de la valorile morale la cele etice a fost, favorizată de trei revoluții succesive, una pregătindu-o pe alta: este vorba de Renaștere, de Reforma Protestantă¹² și de Iluminism. Prin prima, prin procesualitatea antropocentrismului Renașterii, se va duce la contestarea, din interiorul Bisericii Catolice, a autorității Absolute – prin Luther, Zwingli, Calvin –, contestare care va sfârși în triumful apoteotic al auto-divinizării omului în secolul Luminilor, prin cei trei pași care vor devenii reperele noii paradigme moderne. Acești trei pași sunt: 1. *dobândirea autonomiei omului modern plecând de la idealismul umanist și de la dorința de a stăpâni lumea*, 2. *demitizarea lumii sau dezvrăjirea – golirea de misterele lumii explicate prin Tainele Bisericii* –, și 3. *diferențierea Instituțiilor și disocierea dimensiunilor existenței individuale sau colective*. În aceste condiții, nu va mai fi nevoie nici de Revelație Supranaturală, nici de păcat originar, nici de Tradiție, ci numai de credința în triumful individualismului, în puterea rațiunii și legilor gândirii, ce îl fac pe Hommo Deus să pornească la *substituirea/edificarea Împărăției lui Dumnezeu din ceruri cu edificarea Împărăției și Raiului lui Dumnezeu pe pământ*. Curând, însă, această paradigmă – centrată,

11 Alexis Nouss, *Modernitatea*, Ed.Paralela 45, Brașov, 2000, p.6

12 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Istoria filosofiei, de la începuturi până la Renaștere*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005, p. 347-413.

prin excelență, pe valorile economice ale profitului, succesului individual, bunăstării sau consumismului – va constata că existența redusă exclusivist la componentele sale materiale nu-i poate satisface aspirațiile cele mai autentice și profunde, descoperindu-se pe sine ca fiind gol, neîmplinit și suferind în lipsa unui model ontologic autentic. În final, omul modern/Hommo Deus, va înțelege că existența sa nu poate sta sub semnul exclusiv al goanei după bunuri materiale al bunăstării și consumului. Conștiința trunchierii/parțializării propriei vieți, prin amputarea dimensiunii și componentelor ei spiritual-religioase îi va devenii atât de acută, încât omul recent va înțelege, curând, că (re)improprierea vocației sale religioase îi este imperativ necesară, *de unde cristalizarea unei noi paradigme – numită post-modernă, diferită de epoca modernă* – globale al cărei maxim exponent social, politic și economic este mondializarea formei de a trăi și de a vedea lumea plecând de la o anume realitate istorico-socială¹³ și realitate socio-psihologică, caracterizată de *relativism cultural și credința că nimic nu este totalmente rău, nici absolut bun*¹⁴. Omul post-modern va (re)descoperi, în acest context, inclusiv, religiosul – chiar dacă în modalități preponderent subiective, dominate de relativism și deficaturi recurente de cunoaștere teologică și manifestare liturgică integristă; el va depășii, însă, încorsetarea în materialitatea cu care modernitatea părea că-l va domina, omul recent, el ieșind din logica desacralizatoare a modernității și aducând în prim plan conexiunile lumii cu sacralul, pe care o (re)vărăște, integrist, încercând să reconstituie ceva din legătura ei cu Divinitatea.

În consecință, spațiul parcurs de omul recent, între modern și post-modern, coincide cu cel dintre lumea golită de sensuri și semnificații religioase și cea care – din proprie inițiativă! – a purces la redescoperirea temeiurilor ei religioase, adică dintre lumea desfermecată de cutumele non-religioase ale Modernității și cea (re)vărăjită odată cu resurecția modernității în post-modernitate. Ea este un parcurs a cărui cauzalitate este pe deplin explicabil din punct de vedere teologic – fie și doar pentru că credința...este darul lui Dumnezeu (Efeseni 2:8) – dar care în pofida legitimității și caracterului, pe undeva, lăudabil, poate genera o nouă tragedie umană/criză la fel de amplă ca și în cazul modernității *echivalent, în fapt, cu o trecere de la pseudo-morfozele Modernității la pato-morfozele cultural*

13 W.R. Daros, *Crearea postmodernismului*, în rev. Studii filosofice, Tomul I, nr.1, București 2015, p. 141

14 Idem, p. 136

religioase ale Post-Modernității. O evoluție și ea perfect explicabilă, căci în lipsa unor minime repere biblico-istorico-dogmatice revelate, tentativele de (re)edificare a legăturii omului cu Divinitatea, vor purta inevitabil amprenta improvizației/fragmentarului și a lipsei de sustenabilitate teologică, fiind implicit artificială, virtuală și lipsită de relevanță și utilitate conitivă și soteriologică. Tocmai de aceea studiul nostru, propus de noi, va porni de la rolul determinant al Persoanei asupra conștiinței religioase a omului, cât și de la capacitatea și disponibilitatea acestuia de a-și asuma și concretiza vocația religioasă într-o lume modernă și post-modernă globalizatoare, prin vizarea evidențierii sintetice a câtorva dintre problematicile esențiale aferente desfermecării modernității și revrăjirii lumii post-moderne, atât din perspectiva semnificației și relevanței științifice propriu-zise, cât și din punctul de vedere al intereselor și obiectivelor pastoral misionare generale ale Bisericii noastre.¹⁵ În acest context, nu trebuie să uită, de la început, că *formele* diferitelor expresii teologice, deși sunt mijloace de expresie universale, inevitabil necesare în procesul cunoașterii teologice, este tot atât de adevărat că nu schimbând o *formă a gândirii cu alta*¹⁶, reușim să ne înnoim și să ne împlinim vocațional religios.

Cu alte cuvinte, Biserica Adevărată, prin memoria generală a Tradiției, care se circumscrie *Totului și Unicului Adevăr biblic* (Ioan 4:26), trebuie să fie atentă, înainte de toate, *la conținutul mesajelor diferitelor tradiții, la raportul între Tradiție, tradiții și tradiționalism, la trecerea de la integritatea creștină autentică la integrisme pseudo-creștine*. De prea mult ori s-a întâmplat, prin schimbarea *formelor de gândire/opinii*, asupra Adevărului religios, să fie afectat și *conținutul esențelor credinței*, prin *voința de Putere a Rațiunii și voința de Plăcere/erotică*, așa cum se întâmplă în Modernitate și Post-Modernitate. De aceea, în dialogul nostru cu diferitele forme culturale religioase, *teologia românească*, va porni, în demersul ei, de la *conținutul valorilor promovate de ele și mai puțin de la formele exterioare, segmentate temporal, în care sunt cuprinse de istorie, conținut care trebuie să fie identificat și ulterior înțeles într-un registru valoric ortodox*.

15 Ioan-Gheorghe Rotaru, "Să ne ferească Domnul de o Biserică lumească și de credincioși lumești", în *Argeșul ortodox*, Săptămânal teologic, bisericesc și de atitudine al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, anul XII, nr. 608, septembrie 2014, p.6.

16 *Modernism, postmodernism, religie*, Simpozion național Constanța, 2005, Ed. Vasiliana'98, Cuvânt înainte IPS Teodosie

Concluzii sau Impactul modernității și „soluția” moștenirii creștine

Purtând chipul imprescriptibil al Dumnezeuului său, Cel care îi acordă dragostea și purtarea Lui de grijă – „*Domnul te va păzi pe tine, Domnul este acoperământul tău, de-a dreapta ta*” – Psalmul 120:5 –, omul are menirea, de vădită sorginte dumnezeiască, de a se constitui într-un „...partener de dialog al Creatorului și [într-un] inel de legătură între Dumnezeu și lume”¹⁷. Căpătând această uriașă demnitate odată cu darul mântuirii în Hristos – după cum „pentru noi și mântuirea noastră, Cel ce este în sânul Tatălui a primit să ia chip de rob și să îndure toate celelalte suferințe trupești...”¹⁸ –, și, astfel, putând pași pe drumul ce va culmina, la eshaton, cu vederea luminii necreate, omul „recent” se află, *de facto*, în situația de a-L redescoperi pe Dumnezeu. A-L redescoperi, pentru că, îndemnat de presiunea atotcuprinzătoare a globalizării economicului și confruntat cu valurile tulburi ale secularizării, acesta a uitat că „...nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu” (Matei 4:4), ajungând să creadă că „...poate trăi și fără Dumnezeu sau cel puțin fără acel Dumnezeu propovăduit de către Biserică”¹⁹. Însă, pentru a-și regăsi Creatorul și Mântuitorul, adică acel Dumnezeu ignorat de o contemporaneitate care nu ezită să-L „...excludă [...] din centrul existenței, propunând în locul viziunii teologice despre lume un antropocentrism radical”²⁰ și care „...respinge ideea de finalitate a lumii, de sens divin al acesteia și de plinire a ei în Dumnezeu”²¹, umanitatea contemporană va trebui să accepte și înțeleagă că, după cum scria Nikolai Berdiaev, „...omul fără Dumnezeu încetează a fi om”, tocmai pentru că acesta „...nu este numai trup, ca să se intereseze doar de economie, ci și suflet, care se hrănește cu Cuvântul lui Dumnezeu”²².

17 Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Omul fără rădăcini*, în vol. *** *Biserica în misiune* ..., p. 486.

18 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia la Facere*, Omilia XXIII, VI, în PSB, vol. 21, p. 283.

19 Pr. prof. dr. Nicolae Achimescu, *Religie, modernitate și postmodernitate*, București, Editura Trinitas, 2013, p. 178.

20 Pr. prof. univ. dr. Gheorghe Petraru, *Paradigme conceptuale moderniste și postmoderniste și impactul lor asupra teologiei și misiunii Bisericii*, în vol. *Simpozionul „Modernism, postmodernism și religie”*, p. 44 – 45.

21 *Ibidem*, p. 48.

22 Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, *Biserica Ortodoxă Română și integrarea europeană*, în vol. *** *Biserica în misiune Patriarhia Română la cea aniversar*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 766.

În fond, omul „recent” va trebui să depășească efectele alienante ale exacerbării individualist-egoiste firești spre acumularea de tip material – una artificială, ca orice alt „produs” al căderii, dar, tocmai de aceea, dominantă și acaparatoare –, pornire pentru satisfacerea căreia este dispus, iată, să-și idolatrizeze aspirațiile consumist-utilitariste²³. Exacerbarea va reprezenta termenul-cheie al acestui deziderat, tocmai pentru că nu simpla racordare a omului la exigențele lucrative /pragmatice impuse de dezvoltarea societății, precum și la cele aferente propriei bunăstări, generează alienare, după cum „...în sudoarea fetei tale îți vei mânca pâinea ta, până te vei întoarce în pământul din care ești luat” – *Facerea 3:19*. Exacerbarea preocupărilor pentru dobândirea de bunuri materiale – în sensul de absolutizare, unilateralizare și, finalmente, idolatrizare –, va modela comportamentul areligios al omului lumii globalizate, făcându-l să-și revendice deschis autonomia față de Dumnezeu, căci simpla raportare la voința Lui ar echivala cu „un fel de atentat împotriva propriei lui libertăți”²⁴. Acelei „libertăți” de a-și rânduia viața, interesele, țelurile fără Dumnezeu sau chiar împotriva lui Dumnezeu²⁵, dar care, la o examinare mai atentă, se vedește a fi doar o iluzie insolubilă, căci, lipsită de dimensiunea verticală pe care i-ar conferi-o ancorarea în transcendent, ea nu poate fi autentică libertate, „...libertatea cu care Hristos ne-a făcut liberi” (*Galateni 5, 1*), căci doar acolo „...unde este Duhul Domnului, acolo este libertate” (*II Corinteni 3:17*). De aceea, efortul de restaurare a umanității omului va presupune reasumarea Cuvântului lui Dumnezeu, „...Lumina care se revarsă de sus, din dumnezeirea cea veșnică și fără început”²⁶, atât la nivel individual, cât și din perspectivă comunitară, căci doar așa va putea fi contracarată „...tendință individuală de a ne impune naturii [și care] eliberează foamea egocentrică nesățioasă a omului, tendința instinctuală a sa de a poseda, de a consuma și de a se veseli la nivelul simțurilor...”²⁷. De aceea, Ortodoxia va sublinia că, doar reșezarea lui Hristos în centrul

23 Pr. prof. dr. Nicolae Achimescu, *op. cit.*, p. 486 și p. 491.

24 Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Omul fără rădăcini*, în vol. *** *Biserica în misiune ...*, p. 481 – 483.

25 Olivier Clément, *Creștinătate, secularizare și Europa*, în vol. *Gândirea socială a Bisericii. Fundamente, documente, analize, perspective*, Ed. Deisis, Sibiu, 2002, p. 517.

26 Eusebiu de Cezareea, *Viața lui Constantin cel Mare*, Cuvântare, Prolog, 6, în *PSB*, vol. 14, p. 192.

27 Christos Yannaras, *Adevărul și unitatea Bisericii*, traducere din limba greacă de Ierom. Ignatie (Ilie) Trif și Ionuț Dumitru Uliniciu, București, Editura Sophia, 2009, p. 69.

existențelor individuale – ca și în centrul vieții oricărei comunități –, va putea restaura firescul uman înstrăinat în confruntarea cu vectorii de presiune ai globalizării și secularizării. Astfel, doar în Hristos, omul „recent” va putea depăși veritabilul „iconoclastm transcendent” care, prin vehicularea tezei „morții lui Dumnezeu”, caracterizează – și marchează – lumea occidentală contemporană²⁸, făcând-o să nu-și mai recunoască structura spirituală definitorie cu care Creatorul a înzestrat-o. Doar în Hristos, omul „recent”, rămas „singur în infinita închisoare a Universului”²⁹, confruntat cu „lipsa de sens” și căutând „...o comuniune reală și sinceră care poată să se opună egoismului, individualismului și consumismului...”³⁰, va (re)înțelege că „...venirea Domnului pentru om s-a făcut fiindcă [omul] zăcea mort în groapa întunericului, a păcatului, a duhului celui necurat și a puterilor cele viclene...”³¹. Și doar în Hristos, își va regăsi acea chemare supranaturală care îl „...poate proteja împotriva haosului”³², călăuzindu-l spre transfigurarea eshatologică, căci „El s-a întrupat, ca noi să fim îndumnezeiți”³³.

În paralel, Ortodoxia va răspunde înstrăinării „omului recent” oferindu-i autenticitatea și plinătatea Bisericii, casa lui Dumnezeu (I Corinteni 3:9), Templul Duhului Sfânt (I Corinteni 6:19), Trupul lui Hristos (Efeseni 1:22-23), „neamul sfânt” care aparține numai lui Dumnezeu (I Petru 2:9), căci l-a agonisit cu propriul Lui sânge. În spațiul divino-uman al Bisericii, cel care, constituindu-se ca „...o icoană a Împărăției viitoare”³⁴ și avându-și centrul în dumnezeiasca euharistie, va avea puțința de a „...ne păstra lui Dumnezeu”³⁵, omul „recent”, atât de preocupat de certitudinile consecutive posibilităților sale de a înțelege și a explica lumea, va înțelege supremația spiritului veșnic în raport cu materia „...după cum s-a putut vedea cu preamăritul Trup al lui Hristos cel Înviat, trup din

28 H.-R. Patapievici, *Omul recent*, București, Editura Humanitas, 2001, p. 101.

29 Olivier Clément, art.cit., p. 511.

30 Pr. prof. univ. dr. Valer Bel, *Comunitatea mărturisitoare în contextul lumii secularizate și globalizate*, în vol. *Simpozionul „Modernism, postmodernism și religie*, Constanța Ed. Vasiliana'98, 2005, p. 36.

31 Sf. Macarie Egipteanul, *Cele cincizeci de omilii duhovnicești*, Omilia XXXIV, 2, în PSB, vol. 34, p. 242.

32 Pr. prof. dr. Nicolae Achimescu, *op. cit.*, p. 222.

33 Sf. Atanasie cel Mare, *Tratat despre întruparea Cuvântului și despre arătarea Lui nouă*, prin trup, cap. VI, LIV, în PSB, vol. 15, p. 151.

34 Origen, *Despre principii*, Cartea întâia, II, 6, în PSB, vol. 8, p. 94.

35 Sf. Ciprian, *Despre unitatea Bisericii ecumenice*, VI, în PSB, vol. 3, p. 438.

carne și suflet, preschimbat în trup spiritual”³⁶. În realitatea supraparașională a sinaxei euharistice, acesta va putea înțelege că „...vocația lui este aceea de a fi factor activ al uniunii armonioase a făpturilor, a le îndrepta spre Dumnezeu și aduna în El”³⁷, astfel că orice „exces” în direcția dimensiunii materialist-utilitariste a existenței îl va atrage într-o capcană, înstrăinându-l de adevărata sa chemare. Glasul Bisericii va fi, așadar, cel al păstrării „rânduiei” în toate, a echilibrului și înțelepciunii, tocmai pentru că „...rostul creștinismului nu este nici cel de a disprețui materia, așa cum s-a întâmplat în trecut, nici de a o idolatriza, așa cum se întâmplă astăzi, ci de a o transfigura în Hristos” (acad. Dumitru Popescu), în timp ce, după cum scria Sf. Maxim Mărturisitorul, omul este, ca sacerdot, un adevărat mijlocitor „...în realizarea [...] scopului întregii creații”³⁸.

Bibliografie selectivă

- ♦ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, București, EIBMBOR, 2004.
- ♦ ACHIMESCU, Pr. prof. dr. Nicolae, *Religie, modernitate și postmodernitate*, București, Editura Trinitas, 2013.
- ♦ ATANASIE CEL MARE, Sfântul, *Tratat despre intruparea Cuvântului și despre arătarea Lui nouă*, prin trup, cap. VI, LIV, în *PSB*, vol. 15.
- ♦ BEL, Pr. prof. univ. dr. Valer, *Comunitatea mărturisitoare în contextul lumii secularizate și globalizate*, în vol. *Simpozionul „Modernism, postmodernism și religie*, Constanța Ed. Vasiliana’98, 2005.
- ♦ BRIA, Pr. Prof. Dr. Ion, *Hermeneutica Teologică. Dinamica ei în structura Tradiției*, Ed. Andreiană, Sibiu, 2009.
- ♦ CIPRIAN, Sfântul, *Despre unitatea Bisericii ecumenice*, VI, în *PSB*, vol. 3.
- ♦ CITIRIGĂ, Pr. conf. univ. dr. Vasile, *Taina omului și tragedia lui în epoca postmodernă*, în vol. *Simpozionul „Modernism, postmodernism și religie.”*
- ♦ DAROS, W.R., *Crearea postmodernismului*, în rev. *Studii filosofice*, Tomul I, nr.1, București 2015,
- ♦ Diac.Prof.Dr. Ioan I. Ică jr.; MARANI, Germano, *Gândirea socială a Bisericii*, Ed. Deisis, Sibiu, 2002.
- ♦ EUSEBIU, de Cezareea, *Viața lui Constantin cel Mare*, Cuvântare, Prolog, 6, în *PSB*, vol. 14.

36 Jean Kovalevski, *Taina originilor*, traducere de Dora Mezdrea, București, Editura Anastasia, 1996, p. 111.

37 Pr. conf. univ. dr. Vasile Citirigă, *Taina omului și tragedia lui în epoca postmodernă*, în vol. *Simpozionul „Modernism, postmodernism și religie”*, p. 229 – 230.

38 Christos Yannaras, *Abecedar al credinței. Introducere în teologia ortodoxă*, traducere Preot Dr. Constantin Coman, București, Editura Bizantină, 1996, p. 64.

- ✦ ICĂ jr., Diac.Prof.Dr. Ioan I., *Canonul Ortodoxiei*, Ed. Deisis, Sibiu, 2008.
- ✦ ICĂ jr., Diac.Prof.Dr. Ioan I., *Sinodul VII Ecumenic*, vol. I, Ed. Deisis, Sibiu, 2020.
- ✦ IOAN GURĂ DE AUR, Sfântul, *Omilii la Facere*, Omilia XXIII, VI, în *PSB*, vol. 21.
- ✦ Jean Kovalevski, *Taina originilor*, traducere de Dora Mezdrea, București, Editura Anastasia, 1996,
- ✦ MACARIE EGIPTEANUL, Sfântul, *Cele cincizeci de omilii duhovnicești*, Omilia XXXIV, 2, în *PSB*, vol. 34.
- ✦ MANFRED, Frank, *Două secole de cristică a raționalității și suprasolicitării ei în postmodernitate*, în *Postmodernismul, deschideri filsoofice*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1995,
- ✦ *Modernism, postmodernism, religie*, Simpozion național Constanța, 2005, Ed. Vasiliana'98, Cuvânt înainte IPS Teodosie
- ✦ NOUSS, Alexis, *Modernitatea*, Ed.Paralela 45, Brașov, 2000.
- ✦ OLIVIER, Clément, *Creștinătate, secularizare și Europa*, în vol. *Gândirea socială a Bisericii. Fundamente, documente, analize, perspective*, Ed. Deisis, Sibiu, 2002.
- ✦ ORIGEN, *Despre principii*, Cartea întâia, II, 6, în *PSB*, vol. 8.
- ✦ PATAPIEVICI, H.-R., *Omul recent*, București, Editura Humanitas, 2001.
- ✦ PETRARU, Pr. prof. univ. dr. Gheorghe, *Paradigme conceptuale moderniste și postmoderniste și impactul lor asupra teologiei și misiunii Bisericii*, în vol. *Simpozionul „Modernism, postmodernism și religie.”*
- ✦ POPESCU, Pr. Prof. Dr. Dumitru; ICĂ, Pr. Prof. Dr. Ioan, *Biserica Ortodoxă Română și integrarea europeană*, în vol. *** *Biserica în misiune Patriarhia Română la cea aniversar*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, “Să ne ferească Domnul de o Biserică lumească și de credincioși lumești”, în *Argeșul ortodox*, Săptămânal teologic, bisericesc și de atitudine al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, anul XII, nr. 608, septembrie 2014.
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Istoria filosofiei, de la începuturi până la Renaștere*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005.
- ✦ YANNARAS, Christos, *Abecedar al credinței. Introducere în teologia ortodoxă*, traducere Preot Dr. Constantin Coman, București, Editura Bizantină, 1996.
- ✦ YANNARAS, Christos, *Adevărul și unitatea Bisericii*, traducere din limba greacă de Ierom. Ignatie (Ilie) Trif și Ionuț Dumitru Uliniciuc, București, Editura Sophia, 2009.